

Tulemusvaldkond	Tervis (TE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimeste oodatav eluiga pikeneb, tervena elatud aastate arv kasvab ja ebavõrdsus tervises väheneb
Valdkonna arengukava	Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 (RTA) ¹
Programmi nimi	Tervist toetava keskkonna programm (TE01)
Programmi eesmärk	Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav
Elluviimise periood	2022–2025
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Põhilised kaasvastutajad	Terviseamet (TA) Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK) Keskkonnaministeerium (KKM) Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM) Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) Maksu- ja Tolliamet (MTA)

¹ Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Tervishoid/rta_05.05.pdf.

Programmi eesmärk ja seosed teiste programmidega

Tervist toetava keskkonna programm on üks kolmest programmist, mis on koostatud rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärkide saavutamiseks.

Kõikidele programmidele on sõnastatud ühine rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärkidest lähtuv tulemusvaldkonna eesmärk. Igale programmile on sõnastatud ka programmi eesmärk, mis on vajalik vastava rahvastiku tervise arengukava alaeesmärgi saavutamiseks. Kõik programmid koosnevad meetmetest, tegevustest ja teenustest, mis on vajalikud programmi eesmärgi saavutamiseks. Tervist toetava keskkonna programm toetab tulemusvaldkonna arengukava eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamist ning teiste programmide elluviimist (tabel 1).

Tabel 1. Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärkidele tuginev tulemusvaldkonna eesmärk ja nende saavutamiseks koostatud kolm programmi koos programmi eesmärkidega, mis on sõnastatud lähtuvalt arengukava alaeesmärkidest

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030		
Tulemusvaldkonna eesmärk: Eesti inimeste oodatav eluiga pikeneb, tervena elatud aastate arv kasvab ja ebavõrdsus tervises väheneb		
Tervist toetavad valikud Programmi eesmärk ehk rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 alaeesmärk 1: Tervise edendamiseks, riskikäitumise vähendamiseks ja elukaare üleselt tervisenäitajate parandamiseks on inimestel vajalikud toetavad võrgustikud, võimalused ja oskused teha tervist toetavaid valikuid olenemata vanusest, sissetulekust, haridustasemest või elukohast. Lihtsalt mõistetav tervisealane teave, vajalikud teenused ja tooted on kõigile kättesaadavad.	Tervist toetav keskkond Programmi eesmärk ehk rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 alaeesmärk 2: Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav.	Inimkeskne tervishoid Programmi eesmärk ehk rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 alaeesmärk 3: Inimeste vajadustele ja ootustele vastavad, ohutud, kvaliteetsed tervise- ja sotsiaalteenused, mis aitavad vähendada enneaegset suremust, lisada tervena elatud eluaastaid, vähendada tervise ebavõrdsust, toetavad krooniliste haigustega elamist ning on elanikkonnale võrdselt kättesaadavad.

Olukorra lühianalüüs

Inimese tervises seisund kujuneb geenide, inimese tehtavate valikute ja elustiili ning ümbritseva keskkonna koosmõjus. Inimest ümbritsev keskkond mõjutab tehtavaid valikuid, käitumist ja tervises seisundit sageli enam kui seda tajutakse. Elukeskkonda võivad mõjutada nähtavad või nähtamatud, peamiselt toodetest, ehitistest, rajatistest, sõidukitest ja tööstusettevõtetest pärinevad (keemilised, füüsilised, bioloogilised) ohutegurid, kuid ohutegurid võivad pärineda ka looduslikest allikatest (nt päikese UV-kiirgus, radionukliidid joogivees, sinivetikad suplusvees, mürgised seened ja taimed). Eelnimetatud ohuteguritega puutub inimene kokku vahetu kontakti, õhu, vee või toidu kaudu. Samuti võib kokkupuude ohuteguritega toimuda teiste inimeste või loomade kaudu.

Rahvusvaheliste hinnangute kohaselt on kuni kolmandik rahvastiku tervisekaotusest otseselt seotud elukeskkonnast tulenevate teguritega. Eestis on teatud tegureid uuritud^{2, 3}, kuid puudub terviklik ülevaade elukeskkonna tegurite mõjust ja nendest tingitud tervisekaotusest. Selline olukord on osaliselt tingitud asjaolust, et Eestis pole elukeskkonna erinevate tegurite väärtuste mõõtmisi ajas ja ruumis piisavalt tehtud, aga ka sellest, et meetoodiliselt on keeruline hinnata inimese kokkupuudet erinevate teguritega ning seostada elukeskkonna tegureid terviseprobleemidega (nt allergiad, närvikahjustused, kasvajakad), mis üldjuhul avalduvad oluliselt hiljem pärast kokkupuudet. Võib siiski eeldada, et see ei erine oluliselt rahvusvahelistest hinnangutest.

Tervist toetava keskkonna eesmärkide täitmisel peetakse eelkõige silmas keskkonnatervishoiu tegevuste elluviimist. Keskkonnatervishoid on rahvatervishoiu haru, mis tegeleb inimese tervist otseselt või kaudselt mõjutavate keskkonnategurite ja ohutegurite tervisemõju hindamisega ning terviseriskide vähendamise ja ennetamisega. Suur osa tervist toetava keskkonna eesmärkide saavutamisel on elukeskkonna kujundamisel, mis aitab tervisemõjusid varajases staadiumis ennetada ja vältida. Arukas ruumiline planeerimine ja materjalide kasutamine on üks olulisemaid aspekte elukeskkonna kujundamisel. Inimeste tervist ja heaolu arvestavate planeeringute ja ehitusprojektidega on võimalik luua eeltingimused tervist toetava elukeskkonna loomiseks. Nende abil saab reguleerida õhusaaste, müra, radooni jt ohutegurite ilmnemist. Järjest enam on vaja seejuures arvestada ka kliimamuutustega ja nendest tingitud riskidega (ekstreemsed temperatuurid, üleujutused jt).

Euroopa Komisjon võttis 14. oktoobril 2020 vastu „Kestlikkust toetava kemikaalistrateegia“⁴. Strateegia eesmärk on kaitsta inimesi ja keskkonda paremini kahjulike kemikaalide eest ning suurendada innovatsiooni, edendades ohutumate ja keskkonnasäästlikumate kemikaalide kasutamist. Kemikaaliohutuse on keskkonnatervishoiu üks osa, mis hõlmab kemikaale kogu nende elutsükli vältel tootmisest jäätmekäitluseni. Ohtlikud kemikaalid põhjustavad kogu eluea jooksul inimesega kokkupuutel tervisehäireid ja mittenakkuslikke haigusi. Eesmärk on vähendada ohtlike kemikaalide negatiivset mõju tervisele ja keskkonnale, kasutades kemikaale keskkonnale ja inimestele ohutul viisil⁵. Kemikaaliohutusega seotud eesmärkide saavutamine sõltub suuresti just Euroopa Liidu tasandil tehtavatest otsustest. Seetõttu on oluline riigisisene koostöö eri osapoolte vahel ning aktiivne osalus Euroopa Liidu tasandi ja regionaalsetes kemikaaliohutuse poliitika koostööalgatustes. Aastatel 2015–2020 tegi Terviseamet koostöös Tartu Ülikooliga põlevkivi

² Orru, H *et al.* 2010. Peened osakesed välisõhus ja neist tuleneva tervisemõju hindamine Tallinnas, Tartus, Kohtla-Järvel, Narvas ja Pärnus. Eesti Arst 2010; 89(4):242–250.

³ [Jooogivee liigsest fluoriidisisaldusest tulenev hambafluuroosi risk Eesti elanikel ja soovitusel riski vähendamiseks](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f815479a-0f01-11eb-bc07-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_1&format=PDF)

⁴ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f815479a-0f01-11eb-bc07-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_1&format=PDF

⁵ Muudame maailma: säästva arengu tegevuskava aastaks 2030: https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/SA_eesti/saastva_arendu_tegevuskava_2030_uro_et.pdf

arengukava rakendusplaani raames viis uuringut, mille käigus hinnati põlevkivisektori mõju sellega kokkupuutuva elanikkonna seas.

Kasvav probleem nakkushaiguste leviku tõkestamise kontekstis on resistentsus biotsiidide (nt desinfektsioonivahendite) toimeainetele^{6, 7}.

Eestis on üle saja keemiatööstusettevõtte. Keemiatööstusest umbes pool asub Ida-Virumaal, kolmandik töötajaid töötab Tallinnas ja Harjumaal.⁸ Viimastel aastatel on Eesti SKPst suhteliselt püsivalt umbes 1% tulnud just keemiatööstusest, suur osa toodangust läheb ekspordiks⁹. Keemiaettevõtted vastutavad kemikaalide käitlemise eest kogu tarneahelas kuni jäätmetena kõrvaldamiseni ja taaskasutamiseni. Eesti ettevõtetele on jätkuvalt keerukas tulla toime turul konkurentsivõime säilitamisega, kohaneda kliimamuutuste eesmärkidega, parandada kemikaalide ja toodete registreerimiseks esitatud teabe kvaliteeti, asendada ohtlikud kemikaalid ohutumate alternatiividega ning maandada tootmisel ja kasutamisel tekkivaid riske. Tööstusettevõtete jaoks on hea kvaliteediga keemiaalane teave võtmetähtsusega, kuna see aitab kaasa kemikaalide ohutule kasutamisele ja suurendab avalike andmete usaldusväärsust. Euroopa Liidu turul olevate kemikaalide omaduste ja riskide hindamist juhib ja koordineerib Euroopa Kemikaaliamet, kuid hindamine tugineb suurel määral liikmesriikide ekspertide hinnangutele. Tootjad ja importijad vastutavad turul olevate kemikaalide kohta tõese ja piisava teabe olemasolu eest, Terviseamet hindab koos teiste liikmesriikide pädevate asutustega teabe nõuetele vastavust ning vajaduse korral soovib ja töötab välja meetmeid kemikaalide kasutamisel tekkivate riskide vähendamiseks.

Terviseamet koostas aastatel 2018–2020 toimiku taimekaitsevahendi toimeaine metribusiin kohta ning esitas Euroopa Kemikaaliametile ettepaneku kehtestada EL-is ühtlustatud klassifikatsioon ja märgistus. 2021. aastal kiideti ECHA riskihindamise komitees heaks Terviseameti ettepanek metribusiini ühtlustatud klassifikatsioon kohta.

Terviseamet tegeleb biotsiidide hindamisega ning lubade ja registreerimistunnistuste väljastamisega. Seoses COVID-19 levikuga suurenes 2020. aastal nõudlus desinfektsioonivahendite järele. Biotsiididega seotud menetluste ja nõustamiste arv suurenes 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga üle kahe korra, anti välja 248 uut registreerimistunnistust ja nõustati üle 3000 korra. 2020. aastal kehtestas Terviseamet COVID-19 levikuga väljakuulutatud eriolukorras riigisisese erandid, mis võimaldasid tööstusel väljastatud lubade alusel suurendada desinfektsioonivahendite tootmist ning lennuliikluse seiskumise tingimustes kasutada kütusepaakides uut biotsiidi mikroorganismide kasvu tõrjumiseks. Desinfektsioonipostide ja desinfektsioonivahendite üle järelevalve korraldamine on jätkuvalt tähelepanu all.

Terviseameti jaoks on tõsine katsumus järgnevatel aastatel tagada ohtlike kemikaalide kokkupuute, kasutusala ja riskijuhtimise meetmete hindamiseks pädevate ekspertide ja nõustajate olemasolu.

Terviseameti riiklikud kasutajatoed nõustavad kemikaaliohutuses kehtivatest nõuetest erinevaid sihtrühmi, eelkõige Eesti väikeettevõtteid, kuid ka avalikkust. REACH kasutajatoe poole pööratakse kemikaalide importimist ja ainete registreerimist puudutavates küsimustes. CLP kasutajatoe suurim küsimuste hulk (kuni 2/3) puudutab ohtlikest segudest teavitamist. BPR kasutajatoe poole pöördujad on ettevõtjad (peamiselt biotsiidi tootjad ja levitajad), kes küsivad nõu, millised on seadusest tulenevad nõuded ja kohustused biotsiidi turustamisel ja kasutamisel.

⁶ [Assessment of the Antibiotic Resistance Effects of Biocides. SCENIHR. 2009](#)

⁷ [Confronting the clinical relevance of biocide induced antibiotic resistance](#)

⁸ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Rahandusministeerium. 2018. aasta majandusülevaade. 2019.

⁹ Statistikaamet.

Terviseametil on järelevalve koordineerija ja tegija roll ning ta teeb koostööd kemikaalide ja biotsiidide järelevalvega tegelevate asutustega (nt Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Maksu- ja Tolliamet). Näiteks, koostöös TTJA-ga toimub desinfektsioonipostide märgistuse kontrollimine, koostöös MTA-ga kontrollitakse kemikaalide, biotsiidide, kosmeetikatoodete, tubakatoodete jt toodete nõuetele vastavust, sh terviseohutust. Tubakatoodete pädeva asutusena teeb Terviseamet koostööd kõigi teiste liikmesriikide pädevate asutustega, et turule ei satuks nõuetele mittevastavad ja ohtlikke koostisaineid (v.a nikotiin) sisaldavad tubakatooted.

Terviseameti mürgistusteabekeskuse infoliin 16662 on avatud 24 h kõikidel nädalapäevadel nii elanikele kui tervishoiutöötajatele, helistamine on anonüümne. Mürgistusinfoliinile pöördumiste arv nii kemikaalidest, ravimitest kui loodusest pärit mürkainetest põhjustatud mürgistuste tõttu kasvab, samas väheneb Eesti Haigekassa andmetel tervishoiuteenuse osutajate poole pöördunud mürgistuspatsientide arv. Iga teine kõne infoliinile on tehtud kuni 4-aastase (k.a) lapsega toimunud mürgistuse tõttu. Igal aastal suureneb alla 1-aastaste laste mürgistuste arv. Mürgistusteabekeskus on alates 2018. aastast pidanud igakuiseid loenguid mürgistuste ennetamisest ASi Ida-Tallinna Keskhaigla perekoolis. 2019. ja 2020. aastal korraldati mürgistusennetusnädal. Ligi 90% mürgistusõnnetustest toimub kodudes, mistõttu said inimesed mürgistusi varasemate aastatega võrreldes sagedamini ka 2020. aasta eriolukorra ajal. Iga teise kõne põhjuseks olev mürgiallikas on kemikaal, iga kolmas kõne tehakse ravimimürgistuse tõttu. COVID-19 leviku piirangute tingimustes sagesid metsaadidest tingitud mürgistused, näiteks seenemürgistuste arv suurenes 41 juhtumilt 2019. aastal 102 juhtumini 2020. aastal. Samuti suurenes rästikult salvata saanud inimeste arv: 2019. aastal registreeriti 19 juhtumit, 2020. aastal aga 35 juhtumit. Venekeelse elanikkonna jaoks on jätkuvalt murekohaks teenuse vähenenud kättesaadavus. 25% elanikkonna suhtarvu kohta on venekeelsete inimeste pöördumisi infoliinile üksnes 8–9%. Olukorra parandamiseks on tehtud veebilehel www.16662.ee teave kättesaadavaks ka vene keeles ning 2021. aastal korraldati mürgistusennetuse kampaania Virumaa elanikele.

Teenuste valdkonnas on viimastel aastatel fookuses iluteenused. Seoses valdkonna aktiivse arenguga on üha keerulisem eristada iluteenuseid tervishoiuteenustest. Teenuste iseloom muutub intensiivsemaks ning sellega suurenevad ka terviseriskid.

Terviseamet on koostanud riskianalüüsid ja ohuproгноosid keskkonnatervishoiu, teenuste ohutuse, kemikaali- ja tooteohutuse valdkonnas. Riskianalüüsid aitavad maandada ohuteguritega seotud riske ja tõhustada järelevalvet. Enam keskendutakse eri sektorite keskkonnatervishoiu probleemide ennetamisele riskihindamise kontekstis. Planeerimise protsessis võetakse inimese tervist ja terviseriske arvesse rohkem kui varem ning rakendatakse vastavaid meetmeid võimalike tervisemõjude vältimiseks ja ohjamiseks.

Elanikkonna kindlustamine **ohutu joogiveega** on üks keskkonnatervishoiu prioriteete. Terviseameti andmetel kasutas 2020. aastal 86,9% elanikest ühisveevärgi vett, ülejäänud osa saab vett individuaalsetest madalamatest puur- ja salvkaevudest. 99,2% ühisveevärgi tarbijatest saab kvaliteedinõuetele vastavat joogivett. Suurem osa mittevastavustest on seotud indikaatornäitajatega (nt raud), mis ei kujuta terviseohtu. Suured investeeringud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rekonstrueerimisse ja arendamisse on olnud vajalikud, et tagada inimeste tervisele ohutu ja kvaliteetne joogivesi. Kuna Euroopa Liidu investeeringud veetaristusse ei ole igavesed ning keskkonna saastekoormus kasvab, on järgmise perioodi lahendamist vajav probleem säilitada tervisele ohutu joogivee kvaliteet. Ligikaudu 13,1% elanikkonnast tarbib vett allikatest, mille üle ei tehta riiklikku järelevalvet ja mille kvaliteedi kohta andmed puuduvad. Seetõttu on viimastel aastatel tähelepanu pööratud peale suurte veevärkide ka erakaevude ja eraveevärkide vee kvaliteedile. Uuringud näitavad veekvaliteedi ebastabiilsust ja kasutajate nõustamise vajadust. 2020. aastal lõpetatud uuringu tulemusena on välja töötatud soovitusel erakaevude

omanike jaoks¹⁰. Teatud Eesti piirkondades on looduslik radionukliidide sisaldus suhteliselt suur. Välja on töötatud meetodika joogivee radionukliidide sisaldusest põhjustatud terviseriskide hindamiseks. Meetodika kasutamine annab vastuse selle kohta, kui põhjendatud on joogivee puhastamine radionukliididest.

Tulevikus tuleb joogivee ohutuse tagamisel keskenduda kliimamuutustega kaasnevatele mõjudele, tööstuslikku päritolu endokriinsüsteemi kahjustavatele kemikaalidele, ravimijätmetele ja mikroplastile. Joogivee ohutuse järelevalve peab muutuma riskihindamisel põhinevaks, et veekäitluse kulused optimeerida ja suunata ressursid joogiveeahela kriitilistele punktidele.

Suplusvee kvaliteet on Eestis aastate jooksul olnud stabiilne ja hea, kuid probleemiks on pidevalt vähenevate avalike supluskohtade arv. Supluskohtade arvu vähenemine on tingitud kohalike omavalitsuste ja supluskohtade omanike vähesest huvist supluskohta asutada. Kuigi suplusvee kvaliteet on hea, on ette heidetud liiga rangete nõuete rakendamist randade korrashoiu tagamiseks. Aastast aastasse ametlike suplusrandade osakaal vähenes ning üldsust ei kaasatud piisavalt supluskohta avamise protsessi. 2020. aasta jooksul võttis Terviseamet sihiks koostöös KOV-idega suurendada avalike supluskohtade arvu. Eesmärk on tagada elanikele võimalikult palju avalikke supluskohti, kus suplusvesi vastab nõuetele ja toimub pidev veekvaliteedi seire.

Ujulate ja veekeskuste peamine probleem on hoida kloori sisaldus nõutud tasemel. Selle saavutamise peamine pärssiv tegur on vajakajäämine ujujate isiklikus hügieenis. Hügieenialase teadlikkuse suurendamisega on vaja tegeleda ka edaspidi.

Välisõhu saaste on olulisim keskkonnatervishoiu risk, mille ohjamisega tuleb tegeleda. Euroopa Keskkonnaagentuuri andmetel sureb Eestis hinnanguliselt 500 inimest enneaegselt õhusaastest (PM 2,5) tingitud mõjude tõttu. Maapinnalähedane osoon põhjustab pikaajalisel kokkupuutel Eestis hinnanguliselt keskmiselt 134 varajast surma aastas, see teeb kokku 1287 kaotatud eluaastat aastas. Maapinnalähedase osooni mõjul tekkivad sotsiaalmajanduslikud väliskulud on hinnanguliselt 240 miljonit eurot aastas varajase suremuse ja 1,2 miljonit eurot hospitaliseerimiste tõttu¹¹. Põlevkivisektori tervisemõjude uuringu tulemused näitavad, et Ida-Virumaa elanike terviseseisund on mitme näitaja poolest halvem kui mujal Eestis ja selle peamine põhjus on põlevkivisektorist lähtuv õhusaaste. Ida-Virumaa vajab selles osas kaalukaid lahendusi, kuidas sotsiaalmajanduslikku olukorda pingestamata välisõhu saastet piirkonnas vähendada. Lisaks vajavad tähelepanu linnade ja kasvavate sadamate (nt Muuga) müra ja õhusaaste (sh ebameeldiv lõhn) probleemid. 2017. aasta seisuga kannatab Eestis kõrgete müratasemete käes üle 300 000 inimese, mis on üle 22% (iga viies inimene) kogu elanikkonnast. Hinnanguliselt on Eestis 196 400 inimest mõjutatud pikaajalisest suurest (> 50 dB) öisest autoliikluse müra¹². WHO soovitus öise müra kohta on < 40 dB, et ennetada öise müra ebasoodsaid tervisemõjusid¹³. Euroopa Keskkonnaagentuuri 2019. aasta raporti kohaselt¹⁴ on müra tervisemõjusid varem pigem alahinnatud, mida Terviseameti andmetel kinnitab ka müraga seotud kaebuste ja pöördumiste kasv. **Siseõhu kvaliteedi** tagamiseks on vaja üle vaadata sisekliima ohutegurid ning kaasajastada õigusruumi, et projekteerimisel ja ehitamisel võetaks meetmeid terviseriskide maandamiseks.

Päikesekiirguse (nii UVA- kui UVB-kiirguse) eest kaitsmise vajadus tuleb selgelt välja statistikast. Kui vaadata andmeid alates 1968. aastast, on haigestumus naha mittemelanoomi tüüpi nahavähki

---

¹⁰ Hajaasustuspiirkondade joogivee kvaliteedi ja -süsteemide uuring: <https://old.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/vesi/uuringud-ja-aruanded>.

¹¹ Maapinnalähedase osooni õhusaaste ekspositsiooni analüüs ja tervisemõjude hinnang:

<http://www.rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/6284/3/Orru2016.pdf>.

¹² <https://www.eea.europa.eu/themes/human/noise/noise-fact-sheets/noise-country-fact-sheets-2019/estonia>

¹³ http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0017/43316/E92845.pdf

¹⁴ <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-noise-in-europe>

Tervise Arengu Instituudi andmetel kasvanud. Haigestumine on kasvanud ka lähiminevikus – 2008. aastal oli elanikkonna suremuskordaja 61,6, 2017. aastal 100,7 ja 2018. aastal 96,6.¹⁵ Naha mittemelanoomi haigestumise kohta on tehtud märksa vähem uuringuid võrreldes nahamelanoomiga.

Programmi mõõdikud

Programmi tulemuslikkuse hindamiseks kasutatakse mõõdikuid mitmel tasandil. Nii on välja valitud programmiülesed, meetmete, tegevuste ja teenuste mõõdikud.

Programmiüleselt mõõdetakse tulemuslikkust järgmise mõõdikuga:

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2030
Keskkonnast, sh töökeskkonnast tingitud enneaegse suremuse ja haigestumise tõttu kaotatud eluaastate arv 100 000 elaniku kohta¹⁶ <i>Allikas: Washingtoni Ülikooli terviseökonomeetria ja hindamise instituut</i>	1709 (2019)	1576	1640	1505	1469	1292

Programmi meetmed, tegevused ja teenused

Programmi meetmed koondavad kokku tegevused, mis on vajalikud programmi eesmärkide saavutamiseks. Tegevused sisaldavad üldjuhul konkreetseid teenuseid, mille elluviimiseks on leitud vajalikud finantsvahendid. Erandina on võimalikud ka tegevused, millel ei ole teenuseid, kuid mis on programmi eesmärgi saavutamiseks väga vajalikud.

Meede 1.1. Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ja vähendamine

Meede koosneb neljast tegevusest. Nendest esimesse on koondatud teenused, mis on vajalikud tervist toetava keskkonna poliitika tõenduspõhiseks kujundamiseks eri valdkondades, sektorites ja tasanditel, samuti innovatsiooni edendamiseks tervisevaldkonnas. Ülejäänud kolm tegevust aitavad edendada kemikaaliohutust, vähendada keskkonnast tulenevaid terviseriske ning suurendada toodete ja teenuste ohutust ja vähendada riske.

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2030
Ennetusega välditav suremus 100 000 elaniku kohta väheneb¹⁷ <i>Allikas: Eurostat</i>	247,1 (2017)	213,6	206,9	200,2	193,5	160,0

¹⁵ https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_02Haigestumus/

¹⁶ Mõõdik kajastab keskkonnast tingitud enneaegse suremuse ja haigestumise tõttu kaotatud eluaastate arvu (ingl *disability-adjusted life years* – DALY) 100 000 elaniku kohta. Keskkonnana mõeldakse selle näitaja puhul nii seda osa keskkonnast, mida saab mõjutada Sotsiaalministeerium (nt töökeskkond, joogivesi, käte pesemine, koolide, hooldekodude ja lasteaedade nõuded jne), kui ka väliskeskkonda (välisõhk, radoon looduses jne), mida mõjutab pigem Keskkonnaministeerium või nt ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (eluhoonete ehitusnõuded jne).

¹⁷ Vältitava suremuse kontseptsioon põhineb sellel, et teatavaid surmajuhtumeid (konkreetsete vanuserühmade ja RHK klassifikatsioonis määratletud haiguste puhul) saaks vältida selliste sekkumiste abil, mis keskenduvad tervisemõjuritele, sh käitumine ja elustiil, ning arvestatud on sotsiaalmajanduslikku seisundit ja keskkonnategureid. Mõõdik on esitatud vanusele ja soole standarditud kordajana 100 000 elaniku kohta.

Tegevus 1.1.1. Tervist toetava ning parendava keskkonna kujundamine

Tegevuse eesmärk: tervist toetava ning parendava keskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamiseks.

Oodatav tulemus

Tõendusel ja teadmistel põhineva tervikliku keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamise ning tervist toetava keskkonna edendamise poliitika on kokku lepitud. Kõik osapooled (üle riigi ja kohalikul tasandil; avalik, era- ja kolmas sektor; eri valdkonnad) on teadlikud valdkonna arengusuundadest ja oma rollist ning kokkulepitud tegevusi viiakse eesmärgipäraselt ellu.

Probleemide lahendamisel pööratakse tähelepanu teadus- ja arendustegevuste tulemustele ja arengusuundadele ning võimalustele rakendada teiste valdkondade innovaatilisi lahendusi tervisevaldkonnas. Otsitakse kasutajasõbralikke, lisandväärtust loovaid ja tervisevaldkonna eripära arvestavaid eelnevalt rakendamata või oluliselt muudetud lahendusi.

Prioriteedid oodatava tulemuse saavutamiseks on:

- **COVID-19 leviku ohjamine.** Eesmärk on vähendada COVID-19 epideemiast tingitud tervishoiusüsteemi koormust, hoida ühiskond lahti ja tagada parem valmisolek järgmisteks analoogseteks uudsete ohtlike nakkushaiguste puhanguteks.
- **Rahvatervishoiu seaduse eelnõu menetlemine.** Eelnõu eesmärk on luua kaasaegne õigusraamistik rahvatervishoiu valdkonna eesmärkide saavutamiseks, juhtimiseks ja rakendamiseks.
- **Süsteemaatilise biomonitooringu eeltingimuste loomine ja võrgustiku käivitamine.** Eesmärk on leppida kokku Eesti-sisised eesmärgid, prioriteedid ja tegevusplaan ning käivitada biomonitooring, et saada paremad teadmised inimeste kokkupuutest erinevate kemikaalidega, kemikaalide jõudmisest inimese organismi ning nende tervisemõjust Eesti elanike tervisele.

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- **nüüdisajastada õigusruumi.** Vajalik on nüüdisajastada eelnevatel aastatel ette valmistatud rahvatervishoiu seaduse eelnõu rakendusaktid, seejuures tuleb silmas pidada, et uuendused soodustaksid terviseriskide vähendamist, tervist toetava keskkonna edendamist ja innovatsiooni;
- **võtta üle ja rakendada uus joogivee direktiiv.** Selle käigus rakendatakse riskihindamisel põhinevat lähenemist, parandatakse juurdepääsu joogiveele, nüüdisajastatakse vee terviseohutuse infosüsteemi ja suurendatakse referentlabori võimekust uute joogivee parameetrite määramisel;
- **nüüdisajastada mitteioniseeriva kiirguse elukeskkonna terviseohutuse nõuded.** Selleks valmib teadusasutuselt tellitud tervisemõjude uuring ning tehakse ettepanekud, mis võetakse aluseks regulatsiooni muutmisel;
- **selgitada välja põlevkivisektori tervisemõju.** Selleks jätkatakse vajalike projektidega, mille käigus hinnatakse tervisemõju ja töötatakse välja ennetus- ja leevendusmeetmeid;
- **parandada kemikaaliohutust puudutava teabe kättesaadavust ja selle kasutamise oskusi;**
- **parandada keskkonnast tulenevate terviseriskide tõenduspõhise hindamise ja riskide maandamise sekkumiste väljatöötamiseks vajalike andmete kvaliteeti, kättesaadavust ja koostoimet;**
- **töötada välja innovaatilisi ja kasutajasõbralikke lahendusi,** sh visualiseerida andmed, ja parandada andmete kasutamise oskust;
- **suurendada laborite võimekust hinnata nakkushaiguste levikut keskkonnas;**

- **suurendada eri sektorite, valdkondade ja tasandite teadmisi ja oskusi** tervist toetava keskkonna loomisest, arendamisest ja kättesaadavaks tegemise võimalustest;
- **suurendada eri sektorite, valdkondade ja tasandite esindajate teadlikkust rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 ja selle programmide eesmärkidest** ning rakendamise protsessist. Tõhusa koostööga panustavad tegevuste tulemuste saavutamisse programmi täitmise kaasvastutajad, seotud asutused ja vastavad huvigrupid.

Möödik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2030
Tervise säilimist ja paranemist soodustava elukeskkonna poliitika on kujundatud ning elluviimine korraldatud						
<i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>						
	Jah (2020)	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

Teenused ja nende sisu kirjeldus¹⁸

97 Tervist toetava ning parendava keskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine (SoM)

Tervis sõltub olulisel määral elukeskkonnast. Tervist säästva ja tervisliku elukeskkonna loomiseks ja arendamiseks tuleb välja töötada nüüdisaegsed õigusaktid ning koostöös avaliku, era- ja kolmanda sektoriga neid rakendada. Põhiliselt hõlmab see kemikaaliseadust, biotsiidiseadust, veeseadust ja rahvatervishoiu seadust ning nende rakendusakte. Poliitika kujundamisel lähtutakse sellest, et: 1) meid ümbritsev tehnilik ja looduslik keskkond on tervist ja tervislikke valikuid toetav; 2) teave keskkonna terviseriskidest on õigel ajal ja võimalikult lihtsalt kättesaadav ja 3) elanikel on vajalikud oskused ja teadmised seda teavet kasutada. Järgmisel paaril aastal keskendutakse rahvatervishoiu seaduse ja selle rakendusaktide uuendamisele ja rakendamisele. Samuti on plaanis välja arendada inimese biomonitoringu võrgustik Eestis, et tulevikus oleks olemas parem teadmine inimeste kokkupuutest kemikaalidega.

Uudse ohtliku nakkushaiguse COVID-19 pandeemia on toonud esile elukeskkonna olulisuse nakkushaiguste ennetamises ja tõrjes. Järgnevatel aastatel on poliitikakujundamisel vaja keskenduda sellele, et avalikes kohtades oleksid kättesaadavad kätepesuvõimalused ja kvaliteetsed desinfitseerimisvahendid, paraneksid inimeste ja tööandjate oskused elukeskkonna muutmisel selliseks, et keskkonnast tingitud haiguste levik oleks viidud miinimumini. Samuti on oluline tõhustada Terviseameti füüsika- ja keemialaboreid, et muu hulgas oleks vajaduse korral võimalus hinnata haigustekitajate stabiilsust ja levikut keskkonnast tulenevalt.

Tegevus 1.1.2. Vee, õhu ning müra ja kiirgusega seotud terviseriskid

Tegevuse eesmärk: keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine, sh puhtale ja ohutule joogi- ja suplusveele juurdepääsu suurendamine, mitteioniseeriva kiirguse ning sisekliima terviseriskide maandamine ning keskkonnamüra ohjamine.

Oodatav tulemus

Elanikkonna juurdepääs puhtale joogiveele on suurenenud, oskused ja võimalused joogi- ja suplusveest tulenevaid terviseriske hinnata on paranenud. Mitteioniseeriva kiirguse terviseriskid on maandatud ja neid on elanikkonnale selgitatud. Keskkonnamüra on ohjatud ning pikaajalise suure müra käes viibivate inimeste arv on vähenenud.

¹⁸ Igat teenust tähistab number, millega seda eri dokumentides tähistatakse.

Prioriteetid oodatava tulemuse saavutamiseks on:

- **Tervise jaoks ohutule joogiveele juurdepääsu suurendamine.** Seejuures on oluline uuendada riskide hindamise põhimõtteid.
- **Joogivee radionukliidide sisaldusest põhjustatud terviseriskide hindamise meetodika väljatöötamine ja rakendamine.** Seejuures on oluline parandada joogivee käitlejate vajalikke hindamisoskusi.
- **Vee seisundi seire nüüdisajastamine.** Saadud tulemuste põhjal tuleb luua kergesti mõistetav teave ja teha see tarbijatele kättesaadavaks.

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- **jätkata õhukvaliteedi juhtimissüsteemi raames saasteainete seirega riiklikes seirejaamades**, kuhu lisanduvad ka suuremat saastust põhjustavate ettevõtete seirejaamade andmed, mis on avalikult nähtavad;
- **parandada eri sihtrühmade terviseriskide hindamise oskusi ja võimalusi;**
- **teha õhku, müra ja kiirgust puudutav teave inimestele kergesti mõistetavaks ja kättesaadavaks;**
- **nüüdisajastada terviseriskide hindamise ja seire süsteemi õhu, müra ja kiirguse vallas**, sh rakendada riskihindamisel põhinevat lähenemist (nt hinnatakse terviseriske ja leitakse leevendusmeetmeid varajase planeerimise etappides);
- **teha vajalikud tõendus põhised uuringud**, mis annaksid selgemad hinnangud ohutegurite seotusest tervisemõjudega.

Möödik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2030
Kvaliteetse ühisveevärgi joogiveega varustatud tarbijate osakaal on stabiilne <i>Allikas: Terviseamet</i>	99,2% (2020)	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%
Kvaliteetse veega basseinate osakaal suureneb <i>Allikas: Terviseamet</i>	87% (2020)	92%	93%	94%	95%	98%
Supluskohtade osakaal, mille suplusvee kvaliteediklass loetakse „väga heaks“ või „heaks“, on stabiilne <i>Allikas: Terviseamet</i>	90% (2020)	90%	90%	90%	90%	90%

Teenused ja nende sisu kirjeldus¹⁹

143 Vee terviseohutuse edendamine (TA)

Terviseamet korraldab elanikkonnale joogivee, loodusliku mineraalvee, ujula- ja suplusvee seiret ning teeb riiklikku järelevalvet, sealhulgas reageerib veega seotud ohuolukordadele, kogub ja avalikustab vee kvaliteedinõuetele vastavuse andmeid, tegeleb nõustamisega ning teeb rahvusvahelist koostööd joogiveest ja suplusveest tingitud terviseohutude kõrvaldamisel. Lisaks eelnevale osutab Terviseamet joogiveeuuringute referentteenust. Terviseamet on vee terviseohutuse infosüsteemi volitatud kasutaja. Teenuse aluseks on rahvatervise seadus ja veeseadus ning nendega seotud õigusaktid. Eesti õigusesse tuleb lähiajal üle võtta uus joogivee direktiiv, mis käsitleb elanikkonna joogiveele juurdepääsu tagamise parandamist, joogiveega kokkupuutuvaid kontaktmaterjale, uute joogivee parameetrite määramist ja joogivee ohutuse riskihindamist. Joogivee ohutuse järelevalve läheb samm-sammult üle riskipõhisele lähenemisele,

¹⁹ Igat teenust tähistab number, millega seda eri dokumentides tähistatakse.

mis on praeguse süsteemiga võrreldes jätkusuutlikum. Süsteemi rakendamine eeldab kogu joogivee valdkonna osapoolte koostööd. Vee seisundi andmete kvaliteedi parandamiseks on kavandatud revideerida vee terviseohutuse infosüsteemi (VTI). Arendamisel on kaardirakenduse moodul, mis hõlbustab andmete kättesaadavust avalikkusele. Suplusrandade ja ujulate andmed on avalikud Maa-ameti kaardirakendustes ja Terviseameti kodulehel aktiivse kaardina. Suplusrannad kaardil on eraldatavad EL-i kvaliteediklassidena. Kaardil on võimalik näha suplusrandade piire ja seirepunkte. Suplusrandade andmete all on link avaliku VTI viimaste veeproovide tulemustele. Ka järelevalve all olevate ujulate andmete kaardikihil on link avaliku VTI viimaste veeanalüüside tulemustele. Edaspidi on kavas luua joogiveekäitleja jaoks võimalus sisestada joogivee kontrollikava, et kõik andmed oleksid ühes kohas ja VTI võiks saata automaatteavitusi, kui tähtajad saabuavad (nt kui joogivee kontrollikava on kooskõlastatud, siis tähtajad meelde tuletada). Analoogsed lahendused saavad olema ka supluskoha omanikele seirekalendri kooskõlastamisel. Loodusliku mineraalvee valdkonnas on võimalik, et seoses Ühendkuningriigi lahkumisega Euroopa Liidust tekib vajadus viia läbi Ühendkuningriigi loodusliku mineraalvee tunnustamismenetlused.

Terviseamet on koostanud Tallinna Vesi AS terviseriski hinnangu esimese etapi 2020. aastal ja teise etapi 2021. aastal. Riskihinnang käsitleb kolilaadsete bakterite esinemist joogivees, klooreerimise mõju tervisele ning praktiliste soovitude andmist riskide maandamiseks.

279 Planeeringute ja füüsikalistest teguritest (v.a ioniseeriv kiirgus) tingitud terviseohtude hindamine ning terviseriskide vähendamine (TA)

Terviseamet, lähtudes oma pädevusvaldkonnast, kooskõlastab/hindab strateegilise keskkonnamõju hindamise aruandeid (keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse alusel), hindab ja avaldab arvamusi planeeringute vastavuse kohta tervisekaitseõuetele (planeerimisseaduse alusel), väljastab sagedusloa tingimuste ja raadiosaateseadme paigaldamise tingimuste kooskõlastusi (elektroonilise side seaduse ja rahvatervise seaduse alusel) ning korraldab riiklikku järelevalvet füüsikaliste tegurite (v.a ioniseeriv kiirgus) üle, samuti hindab nii sise- kui väliskeskkonnast tuleneda võivaid terviseriske, nõustab osapooli nendel teemadel ning annab soovitusi rakendada leevendusmeetmeid.

Sagedusloaga seonduvate tervisekaitsealaste uuringute ja kooskõlastuste maht on viimase nelja aasta jooksul mitu korda kasvanud, samuti on kasvanud elanikkonna küsimused ja hirmud 5G tehnoloogia juurutamise ning elektromagnetkiirguse mõju suurenemise ees. Seetõttu tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata asjakohastele ennetusmeetmetele, samuti tõenduspõhisele kommunikatsioonile. Lähiaja suuremad tegevused sel suunal eeldavad tervisekaitsealaste tingimuste (kooskõlastuste) väljastamise arvutusliku meetodika ülevaatamist ja valdkonna pädevate teadlaste ja/või teadusorganisatsioonide kaasamist. Tegevuste tulemusel on valdkonna terviseriskide hindamise põhimõtted aja- ja asjakohastatud ning tervisekaitset puudutav kommunikatsioon on senisest selgem.

Kuna viimastel aastatel on mürakaebuste arv suurenenud, tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata riiklike müranormide ülevaatamisele, arendada müraalast koostööd asjaomaste ametkondade (nt Keskkonnaamet, Maanteeamet) vahel ja suurendada valdkonna teadlikkust kohalikes omavalitsustes (nt mürakaartide koostamine). Samuti tuleb müraprobleeme ennetada ruumilises planeerimises (nt üld- ja detailplaneeringud, keskkonnamõju hinnangud jms) nende eri etappides. Tegevuste tulemusel väheneb nende elanike arv, keda kõrged müratasemed mõjutavad.

Viimastel aastatel on Terviseamet põlevkivi kasutamise riikliku arengukava²⁰ raames teostanud suuremahulisi projekte, millest „Biomonitoringu läbiviimine põlevkivi sektoriga kokku puutuva

²⁰ https://www.riigiteataja.ee/aktiilisa/3180/3201/6002/RKo_16032016_Lisa.pdf#

elanikkonna seas (töötajad ja elanikud), eeluuring – biomarkerite väljaselgitamine²¹ ja „Ordoviitsiumi ja Kvaternaari põhjaveekogumitest vett ammutavate ühisveevärkide joogivee uuring võimalike põlevkivitööstusest tulenevate kemikaalide osas“²² lõppesid 2020 ning perioodiks 2021–2024 on plaanitud projektid „Laste sünniregistri andmete uuring ning nende vanemate küsitlus kokkupuute kohta põlevkivisektori saastega“ ja „Biomonitoringu läbiviimine põlevkivi sektoriga kokku puutuva elanikkonna seas (töötajad ja elanikud), teine etapp – biomonitoringu läbiviimine“.

Kliimamuutustega kohanemise arengukava²³ raames on plaanitud ellu viia projektid „Parasiitide riski maandamine, eeskätt pinnavett kasutavates veevärkides (eriti tulvaperioodidel) ja sinivetikate toksiinide ohu kindlakstegemine“ ja „Siirutajate kaudu levivate haiguste seire laiendamine kliimamuutuste mõju seisukohast“.

Lisaks sellele koostab Terviseamet vastavalt vajadusele ja võimalustele keskkonnatervishoiu valdkonnas (nii sise- kui väliskeskonna kohta) suuremahulisi terviseriski hinnanguid, mis on põhjendatud riiklikust või suurest avalikust huvist. Riskihindamise järel koostatakse meetmete kava, millel on praktiline tähendus ehk see on suunatud konkreetsele tegevusele riski maandamiseks või elimineerimiseks. Riski hindamise raames antakse kohalikele omavalitsustele, elanikkonnale ja teistele ametiasutustele soovitusi kuidas riskiolukorras käituda. Näiteks, viimastel aastatel on koostatud ravimuda terviseohutuse riskianalüüs, riskianalüüs siseõhu keemiliste ainete piirnormide väljatöötamiseks ning analüüs elavhõbeda ja arseeni mõju kohta inimeste tervisele.

Tegevus 1.1.3. Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine

Tegevuse eesmärk: kemikaalide vales kasutamisest tingitud mürgistus- ja õnnetusjuhtumite arvu vähendamine ning tervisele ohtlikest kemikaalidest, nende tervisemõjust ja riskide maandamise meetmetest teabe kättesaadavuse ja mõistetavuse tagamine.

Oodatav tulemus

Teadlikkus kemikaaliohutusest on suurenenud, kemikaalide vales kasutamisest tingitud mürgistus- ja õnnetusjuhtumite arv on vähenenud ning teave tervisele ohtlikest kemikaalidest, nende tervisemõjust ja riskide maandamise meetmetest on kättesaadav.

Prioriteedid oodatava tulemuse saavutamiseks:

- **Süsteemalise biomonitoringu eeltingimuste loomine ja võrgustiku käivitamine.** Eesmärk on leppida kokku Eesti-sisesed eesmärgid, prioriteedid ja tegevusplaan ning käivitada biomonitorin, et saada paremad teadmised inimeste kokkupuutest erinevate kemikaalidega, kemikaalide jõudmisest inimese organismi ning nende tervisemõjust Eesti elanike tervisele.
- **Avalikkusele kemikaalide tervisemõjust kergesti mõistetava teabe pakkumine.** Sealjuures tuleb pakkuda teavet ka kahjuliku tervisemõju vältimise tõhusate tegevuste kohta.
- **Järelevalvepõhimõtete nüüdisajastamine (riskipõhiseks muutmine)** ning teiste liikmesriikidega koostöö edendamine.

²¹https://www.terviseamet.ee/sites/default/files/Keskkonnatervis/Biomonitoringu_l%C3%A4biviimine_p%C3%B5levkivi_sektoriga_kokku_puutuva_elanikkonna_seas.pdf

²²https://www.terviseamet.ee/sites/default/files/Keskkonnatervis/ordoviitsiumi_ja_kvaternaari_pohjaveekogumitest_vett_ammutatavate_uhisveevarkide_joogivee_uuring_voimalike_polevkivitoostusest_tulenevate_kemikaalide_osas.pdf

²³ <https://envir.ee/kliimamuutustega-kohanemise-arengukava>

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- edendada koostööd teadusuuringute ja biomonitoringu vallas ning arvestada nende tulemustega nii Eestis kui rahvusvahelisel tasandil kemikaaliohutuse valdkonna arendamisel;
- nüüdisajastada ohtlike kemikaalide arvestuse põhimõtted ja luua valdkondadeülene terviklik süsteem;
- nüüdisajastada ja tugevdada sektorite ja sidusrühmade vahelise partnerluse koostöömudeleid, et suurendada sidusrühmade ja üldsuse kaasatust, huvi ja teadlikkust kemikaalidest ja nendega seotud ohutusest, samuti luua tingimused tootearenduseks ja innovatsiooniks;
- luua terviklik mürgistusjuhtumite analüüs, mida regulaarselt uuendatakse ning mis on vajalik kemikaaliohutuse poliitika kujundamiseks ja seiramiseks;
- soodustada ohtlike kemikaalide ohutumate alternatiividega asendamist ja parima tehnoloogia kasutamist;
- analüüsida tootearendust ja innovatsiooni soodustavaid võimalusi;
- nüüdisajastada antidootide halduskorraldust, mis seab tervishoiuteenuse osutajatele selgema vastutuse ning teavitussüsteemi;
- hinnata kliimamuutustega kaasnevaid tervisemõjusid ja töötada välja vajalikud leevendusmeetmed.

Möödik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2030
Suureneb kemikaale, sh detergente turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	86% (2020)	70%	75%	80%	80%	85%
Biotsiidide turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	78% (2020)	70%	75%	80%	80%	85%

Teenused ja nende sisu kirjeldus²⁴

85 Terviseriskide hindamise võimekuse parendamine (SoM)

Järgmisel neljal aastal on põhirõhk hea laboritava (*good laboratory practice*) kvaliteedisüsteemi tagamisel. Seda rakendatakse kemikaalide tervise- ja keskkonnaohutuse mittekliinilisel uuringul. Uuritavad kemikaalid võivad kuuluda näiteks ravimite, biotsiidide, veterinaarravimite, kosmeetikatoodete, taimekaitsevahendite või toidu koostisesse. Hea laboritava kvaliteedisüsteemi nõue testidele/analüüsidele on kohustuslik biotsiidide ja nende toimeainete hindamiseks esitatava teabe puhul. Hea laboritava nõuetele vastavust saab hinnata üksnes hea laboritava kontrollasutus.

151 Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergendi turustamiseks erandi taotlemine (TA)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab biotsiidiseaduse alusel riigilõivuga maksustatavate teenuste osutamist: biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade väljastamine ning detergendi

²⁴ Igat teenust tähistab number, millega seda eri dokumentides tähistatakse.

turustamiseks erandi taotluse läbivaatamine. Teenuse aluseks on biotsiidiseadus, biotsiidimäärus EL 528/2012, detergendumäärus EÜ nr 648/2004 ning nendega seotud õigusaktid.

Biotsiidi turustamiseks ja kasutamiseks on vaja taotleda Terviseametilt biotsiidi registreerimistunnistust või biotsiidi luba. Registreerimistunnistuse või biotsiidi loa taotluse saab esitada isik, kes vastutab biotsiidi turulelaskmise eest teatavas liikmesriigis või liidus. Enne loa väljastamist hinnatakse biotsiidi ohutust ja tõhusust.

Kui detergent sisaldab pindaktiivseid aineid, mille täieliku aeroobse biolagunduvuse tase on madalam kui detergendumääruse III lisas sätestatud, võib taotleda erandi tegemist tingimusel, et müügimahtudest ja kasutusviisidest tulenev oht keskkonnale või tervisele kogu ühenduses on väike võrreldes sotsiaalmajandusliku kasuga, sealhulgas toidu ohutuse ja hügieeninormide valdkonnas.

152 Kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamine (TA)

REACH, CLP, BPR, PIC Eesti pädeva asutusena osaleb Terviseamet koostöös komisjoni, Euroopa Kemikaaliameti (ECHA) ja teiste liikmesriikide pädevate asutustega ELi regulatsioonide muutmissetpanekute ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises. Koostöös Eesti sidusrühmadega osaletakse Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide ning otsuste väljatöötamises. Hinnatakse tööstuse poolt kogutud teabe täielikkust, asjakohasust ja piisavust ning kemikaali kasutamisega seotud riske, vajaduse korral nõutakse lisateavet ja/või tehakse ettepanek rakendada regulatiivset riskiohje meetet. Riikliku kasutajatoe kaudu nõustatakse oma pädevuse piires kemikaalide (sh biotsiidide ja detergentide) käitlejaid ja teisi sidusrühmi.

Teenuse korraldamise aluseks on kemikaaliseadus, REACH-määrus EÜ nr 1907/2006, CLP-määrus EÜ nr 1272/2008, biotsiidiseadus, biotsiidimäärus EL 528/2012, PIC-määrus (EL) nr 649/2012 ning nendega seotud õigusaktid, samuti keemiarelvade keelustamise konventsioon.

Kemikaaliohutust reguleerivate ELi määruste pädeva asutusena jätkub töö Euroopa Komisjoni ja ECHA t REACH-, CLP- ja BPR-määruste rakendamist puudutavates küsimustes nõustavates ekspertgruppides ja komiteedes.

164 Mürgistusteabealane nõustamine ja teadlikkuse tõstmine (TA)

Mürgistusteabealase nõustamise ja info kättesaadavuse edendamise eesmärk on vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud kiirabi väljakutsete arvu ja erakorralise meditsiini osakonda tehtud visiitide arvu, samuti vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud haigestumisi, tervisekahjustusi ja suremust. Teenuse raames tagatakse telefonikonsultatsioonid infoliinil 16662 nii tervishoiutöötajatele kui elanikkonnale (eesti, inglise ja vene keeles), koostatakse teavituspõhised juhised, tehakse teavitustööd koolitustel, intervjuudes ja artiklites ning uuendatakse pidevalt mürgistusteabealase andmebaasi andmeid. Mürgistusteabealase info kättesaadavuse tagamise teenuse kohustus tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1272/2008 artiklist 45, detergentide määruse artikli 9 punktist 3, biotsiidimääruse artiklist 73 ja kosmeetikamääruse artikli 13 lõikest 6.

Mürgistusteabe haldamise teenuse osa on ka elanikkonna nõustamiseks vajaliku teabe haldamine ning tervishoiuteenuse osutamiseks vajalike antidootide varu moodustamiseks andmete andmine ja põhimõtete väljatöötamises osalemine, antidootide varu ladustamine ja käitlemine, samuti antidootide varu uuendamine, jaotamine ja säilitamine ning väljastamise korraldamine, mida soetatakse tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 57 alusel. Antidootide varu (elu ohustavate mürgistuste raviks kasutatavate vastumürkide kogumi) haldab Terviseamet, kes määrab varu loetelu, kogused ja jaotuse. Eesti Haigekassa osaleb varu hankeprotsessi korraldamises vastavalt mürgistusteabe keskuse hankeplaanile. Loomisel on antidootide nõukoda, kelle hinnata on hankemahud ja jaotused koostöös Eesti Haigekassaga.

Tegevus 1.1.4. Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine

Tegevuse eesmärk: toodete ja teenuste ohutuse või vale kasutusega seotud vigastuste ja mürgistuste arvu vähendamine.

Oodatav tulemus

Tootjate ja teenuseosutajate teadlikkus oma kohustustest ohutuse tagamisel on paranenud, info kohustustest on kergelt kättesaadav, elanikkonna teadlikkus toodete ja teenuste ohutusest ning võimalikest terviseriskidest on suurenenud. Vähenenud on vigastused ja mürgistused, mis on seostatavad toodete või teenuste ohutuse või vale kasutusega.

Prioriteetid oodatava tulemuse saavutamiseks:

- **inimeste tervise kaitseks kehtestatud nõuete ja korralduse nüüdisajastamine;**
- **teenuseosutajatele nõuete järgimist abistava teabe lihtsamalt kättesaadavaks ja mõistetavaks tegemine**, kasutades seejuures võimaluse korral ka digitaalseid lahendusi;
- **järelevalvepõhimõtete nüüdisajastamine**, muutes seejuures järelevalve ennetavaks ja riske hindavaks.

Oodatava tulemuse saavutamiseks on vaja:

- **suurendada inimeste teadlikkust** toodete märgistest, teenustele kehtivatest nõuetest, võimalikest terviseriskidest ja nende maandamise meetmetest;
- **seirata tarbija tervisele suurema riskiga ilu- ja isikuteenuseid vajaliku regulaarsusega.**

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2030
Suureneb kosmeetikatooteid turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	100% (2020)	75,5%	77,3%	79,1%	80,9%	90,0%
Suureneb ilusalongide osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	73% (2020)	73,0%	73,0%	73,0%	74,7%	85,0%
Suureneb tervisekaitsealuste vastavate haridusasutuste osakaal kontrollitud haridusasutustest <i>Allikas: Terviseamet</i>	64% (2020)	79,4%	79,8%	80,3%	80,7%	83,0%
Suureneb tervisekaitsealuste vastavate sotsiaalasutuste osakaal kontrollitud sotsiaalasutustest <i>Allikas: Terviseamet</i>	70% (2020)	63,5%	63,7%	63,9%	64,1%	65,0%

Teenused ja nende sisu kirjeldus²⁵

153 Toodete terviseohutuse edendamine (TA)

Kosmeetika ja tubakatoodete valdkonna Eesti pädeva asutusena osaleb Terviseamet koostöös Euroopa Komisjoni ja teiste liikmesriikide pädevate asutustega ELi regulatsioonide muutmissetpanekute ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises, et ohjata teatud kosmeetikatoodetest ja nende komponentidest tekkida võivaid terviseriske. Koostöös Eesti sidusrühmadega osaletakse Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide ning otsuste väljatöötamises, kogutakse ja menetletakse kosmeetikatoodetest ilmnenuid tõsise soovimatu mõjuga seotud juhtumeid (sh mürgistusjuhtumeid) ning nõustatakse seoses kosmeetika ja selles olevate ainetega ettevõtteid ja tarbijaid.

Teenuse korraldamise aluseks on toote nõuetele vastavuse seadus, rahvatervise seadus, kosmeetikamäärus EÜ 1223/2009, kemikaaliseadus, REACH-määrus EÜ nr 1907/2006, CLP-määrus EÜ nr 1272/2008, biotsiidiseadus, biotsiidimäärus EL 528/2012, detergendumäärus EL 648/2004, PIC-määrus EL nr 649/2012, atmosfääriõhu kaitse seadus, tubakaseadus ning nendega seotud õigusaktid.

Tubakatoodete pädeva asutuse tegevustena avaldatakse teavituste info, vaadeldakse turul toimuvat, antakse eksperthinnangud ning nõustatakse järelevalveasutusi erinevates tubakatoodete ja nendega seonduvate toodete küsimuses. Samamoodi nõustatakse pädevuse piires tubakatoodete ja nendega seotud toodete käitlejaid ning eraisikuid. Lähiaastatel on seoses uudsete toodete turule tulekuga plaanis leida põhjalikumaid materjale tubakatoodete ja nendega seonduvate toodete kohta ning kujundada hinnangud ja seisukohad nende toodete võimalike tervisemõjude kohta, samuti teha sellest lähtuvalt õigusaktide muutmise ettepanekud ja muuta õigusakte.

Terviseamet korraldab ja teeb kosmeetikatoodete ja muude toodete, kemikaalide, biotsiidide ja detergientide üle järelevalvet tootja, importija ja levitaja juures ning hulgimüügis. Teenuse osutamiseks kasutatakse järgmisi infosüsteeme: RAPEX, ICSMS, EU-CEG, CPNP ja Interact portaal. Saadud infot kasutatakse muu hulgas turujärelevalve, turuanalüüsi, hindamise ja toodete nõuetele vastavuse kohta hinnangute andmiseks. Igal aastal avastab ja kõrvaldab järelevalve turult ohtlikke tooteid. Kui järelevalve kosmeetikatoodete, biotsiidide ja kemikaalide üle läheb täies mahus üle Terviseametile, siis on plaanis töötada välja täiendavad meetmed internetikaubanduse üle järelevalve tõhustamiseks.

145 Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine (TA)

Terviseamet korraldab järelevalvet haridus- ja sotsiaalasutustes tervisekaitseõuete täitmise üle, nõustab ja annab soovitusi terviseohtude kõrvaldamiseks ning väljastab hinnanguid lähtuvalt õigusaktidest (rahvatervise seadus, sotsiaalhoolekande seadus, koolieelsete lasteasutuste seadus, põhikooli- ja gümnaasiumiseadus). Riske hinnatakse ning järelevalve tervisekaitseõuete täitmise üle põhineb riskianalüüsil ja ohuprognosil. Riskide hindamisel arvestatakse asutuste sihtrühmi, esitatud kaebuste arvu ja järelevalve varasemaid tulemusi. Lisaks riskianalüüsil põhinevale järelevalvele tehakse järelevalvet kaebuste põhjal, samuti tehakse järelkontrolle, mille käigus kontrollitakse eelmisel kontrollimisel fikseeritud rikkumiste kõrvaldamist. Jätkub terviseohutuse hinnangute andmine haridus- ja sotsiaalasutuste poolt esitatavate taotluste alusel. Sihtrühmade teadlikkuse suurendamiseks kirjutatakse juhendeid, mida muudetakse vastavalt olukorrale ja vajadusele. Valminud on 2018.–2019. aastal tehtud sihtkontrolli „Koolide ja lasteaedade sisekliima, sealhulgas valgustustiheduse olukorra kaardistamine“ kokkuvõte, mille

²⁵ Igat teenust tähistab number, millega seda eri dokumentides tähistatakse.

alusel antakse soovitusi kohalikele omavalitsustele. Jätkub järelevalvealane koostöö Sotsiaalkindlustusametiga.

Institutsionaalse toitlustamise korralduse valdkonnas plaanitakse seirata olukorda sihtrühma küsitluste tegemisega.

154 Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse edendamine (TA)

Terviseamet korraldab järelevalvet ilu- ja isikuteenuste tervisekaitsenõuete (rahvatervise seaduse alusel), majutusteenuste hügieenitingimuste (turismiseaduse alusel) ja reisirongide tervisekaitsenõuete täitmise üle ning nõustab tarbijaid ja käitlejaid.

Kontrolliprioriteetide määramisel võetakse arvesse ettevõtete eripära ning varasemate kontrollide tulemusi. Eesmärk on hinnata teenustest tulenevaid terviseriske, nõustada teenusepakkujaid ja tarbijaid võimalikest ennetusmeetmetest ning seeläbi vähendada terviseriskide realiseerumist.

Iluteenuste valdkonnas pakutakse pidevalt uusi intensiivsemaid esteetilisi protseduure. Paralleelselt kasvab ka avalikkuse huvi ning nõudlus selliste teenuste järele. Seda kinnitab nii iluteenuse pakkujate veebimonitooring kui ka Terviseametile saabuvate pöördumiste analüüs. Aastatel 2016–2018 Terviseametile saabunud päringute analüüs näitas, et iluteenustega seotud päringute arv kolme aastaga kolmekordistus. Nendest pöördumistest pool on seotud intensiivsete esteetiliste iluprotseduuridega. Intensiivsete protseduuride agressiivse iseloomuga on seotud suured terviseriskid. Sellest tulenevalt ning 2019. aasta riskianalüüsile tuginedes on iluteenuste valdkonnas planeeritud lähiaastatel teha suunatud järelevalvet intensiivsete iluteenuste pakkujate üle.

233 Tasuliste tervisekaitseteenuste osutamine (TA)

Rahvatervise seaduse alusel tehakse keemilisi, mikrobioloogilisi, viroloogilisi ja parasitoloogilisi uuringuid, mõõdetakse füüsikalisi tegureid ning tehakse muid tervisekaitsetoiminguid laborite võimekuse hoidmiseks ja riikliku järelevalve tagamiseks.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta			
				Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ning vähendamine			
				2022	2023	2024	2025
KULUD	Kokku:			7 342 939	6 458 633	6 427 313	6 428 910
	Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine	Programmi tegevus kokku:		1 132 049	927 742	927 307	927 307
		Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergendi turustamiseks erandi taotlemine	TA	291 996	242 916	242 887	242 887
		Kemikaalide turustamisetsete tegevuste korraldamine	TA	453 233	371 393	371 347	371 347
		Mürgistusteabealase nõustamise saamine	TA	376 821	303 432	303 073	303 073
		Terviseriskide hindamise võimekuse parendamine	SoM	10 000	10 000	10 000	10 000
	Tervist toetava ning parendava keskkonna kujundamine	Programmi tegevus kokku:		749 042	697 684	695 572	697 170
		Tervist toetava ning parendava keskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	SoM	749 042	697 684	695 572	697 170
	Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine	Programmi tegevus kokku:		3 867 099	3 486 511	3 460 870	3 460 870
		Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine	TA	560 354	521 440	520 875	520 875
		Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse edendamine	TA	262 069	257 239	257 206	257 206
		Tasuliste tervisekaitseteenuste osutamine	TA	2 554 403	2 336 750	2 312 079	2 312 079
		Toodete terviseohutuse edendamine	TA	490 273	371 083	370 711	370 711
	Vee, õhu ning müra ja kiirgusega seotud terviseriskid	Programmi tegevus kokku:		1 594 750	1 346 696	1 343 563	1 343 563
		Planeeringute ja füüsilistest teguritest (v.a ioniseeriv kiirgus) tingitud terviseohtude hindamine	TA	555 263	467 817	467 749	467 749
		Vee terviseohutuse edendamine	TA	1 039 487	878 879	875 814	875 814

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ning teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud ning IKT kulud).

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamise korraldus

Programmi koostamise eest vastutab **Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakond**. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas programmi ja rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 (edaspidi RTA 2020–2030) eesmärke. Programmi uuendatakse iga aasta esimese kahe kvartali jooksul ning selle tulemusena valminud uue programmi esmane versioon on aluseks järgmise aasta riigieelarve planeerimisel ja riigieelarve seaduse eelnõu koostamisel. Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakond esitab järgneva nelja aasta kohta uuendatud programmi esmase versiooni RTA 2020–2030 juhtkomisjonile ja tervisevaldkonna teadus- ja innovatsiooninõukogule hiljemalt eelneva aasta märtsi lõpuks. Programmid kinnitab minister iga aasta algul.

Programmi koostamiseks ja uuendamiseks ei moodustata eraldi juhtrühma, kuid vajaduspõhiselt moodustatakse temaatilisi töörühmi vastava RTA 2020–2030 alaeesmärgi lahendusteede arutamiseks. Nimetatud töörühmad koostavad viimaseks kvartaliks ülevaate, tuues välja põhilised saavutused, probleemid, muudatus- ja tegevusettepanekud järgmiseks neljaks aastaks. Vajaduse korral kinnitatakse töörühma koosseis, täpsustatud ülesanded ja töökord Sotsiaalministeeriumi kantsleri käskkirjaga. Töörühma liikmete valikul lähtutakse põhimõttest, et kaasatud oleksid eri osapooled, kellest sõltub tulemuste saavutamine ja kelle tegevust see oluliselt mõjutab. Programmi koostamise eest vastutav osakond koostab programmi rakendamise kokkuvõtte, RTA 2020–2030 tervikliku ülevaate koostab tervisevaldkond.

Kaasamine

Eri tasandite (üleriigiline, kohalik) ja osapoolte (eri valdkonnad ja sektorid) kaasamine RTA 2020–2030 ja selle programmide rakendamisse on vajalik seatud eesmärkide saavutamiseks. Laiapõhjaline kaasamine toimub peamiselt igal aastal toimuva rahvastiku tervise arengukava juhtkomisjoni, teadus- ja innovatsiooninõukogu ning kohalike omavalitsuste ühise aruteluseminari kaudu. Seminaril esitletakse RTA 2020–2030 rakendamise tulemusi (sh programmide kaupa), arutatakse tekkinud probleeme ja selgitatakse välja eesmärkide saavutamist oluliselt mõjutavad tegurid. Regulaarsete aruteluseminaride tulemused on aluseks programmide uuendamisel.

Lisaks korraldatakse vastavalt vajadusele töörühma või rahvastiku tervise arengukava juhtrühma initsiatiivil kaasavad arutelud konkreetsete probleemidega tegelemiseks.

Seosed teiste tulemusvaldkondadega ja horisontaalsete teemadega

Hea tervis on oluline eeldus sotsiaalse heaolu kasvu, Eesti rahva säilimise ja sündimuse kasvu, majanduse arengu, tootlikkuse suurenemise, konkurentsivõime parandamise ja riigi jätkusuutlikkuse tagamisel. RTA 2020–2030 ja selle programmidega seotud teisi riiklikke arengukavasid ja strateegilisi eesmärke on täpsemalt kirjeldatud RTA 2020–2030 dokumendis.

Seirekorraldus

Iga aasta viimases kvartalis eri osapooltega toimuvaks ühiseks aruteluseminariks koostatakse programmpõhised rakendamise kokkuvõtted ja RTA 2020–2030 terviklik ülevaade. RTA 2020–2030 eesmärkide ja selle programmide mõõdikute jälgimise võimalus soovitakse viia järgmistel aastatel Statistikaameti juhtimislauale.